ANY XI Sabadell 31 de Janer de 1897 NUM. 496.

Lo Catalanista

Setmanari defensor dels interessos morals y materials de Catalunya

La correspondencia al Director. | Los originals no 's tornan

DIRECCIÓ, REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ
Calderón, 36.
Representació Administrativa á Barcelona
Llibreria de Alvar Verdaguer Rambla Mitj, 5

PREUS DE SUSCRIPCIÓ
Sabadell. . . . . 2 rals al mes.
Fora. . . . . 8 » trimestre.
Un número sol. . . . 0'20 ptas.
Anuncis á preus convencionals.

OBRA NOVA

TERRA BAIXA

Drama en tres actes y en prosa

ORIGINAL DE

Angel Guimerá

Se ven en las principals llibrerías. Preu: 2 pessetas.

CALENDARI CATALÁ

Efemérides catalanas - 1897 - Poesías y acudits

PREU: UNA PESSETA

Los encárrechs al engrós, deuhen dirigirse á la Imprempta LA CATALANA, Dormitori de S. Francesch, 5.—Barcelona.

ES DE OPORTUNITAT Y DE JUSTICIA

S' ha dit várias vegadas y ab notable oportunitat ho repetí fa pochs dias en son celebrat *Manifest* lo «Centre Català» d' aquesta població, que som al principi de la fí de la pobra Espanya.

Res mes cert. Dos guerras terribles en sas millors colonias, Cuba y Filipinas; amenassas de novas complicacions en lo Marroch, ab las freqüents irrupcions de las kábilas properas á Melilla; espantosa miseria en varias provincias, especialment en las andalusas que se 'n queixan ruidosament, y en algunas comarcas gallegas, extremenyas y aragonesas que ja gayre bé ni esma tenen de queixarse; amenassas de nous atentats á la industria catalana ab los tractes de pau que pera Cuba nos imposan los Estats Units; y, per fí de festa, gran agitació en las regions basca y navarra, promoguda pel just desvetllament de sos amors als furs de la terra.

Aquest darrer element, ab lo quin no contavan segurament nostres cínichs politicastres, podría donar sens dupte la empenta decissiva pera enderrocar aquest castell de cartas que 'n diuhen «centralisació espanyola». ¡Quina indignació mes justa la dels ardits bascongats y navarros! Anys endarrera, un gobern espanyol, presidit pel mateix Cánovas que avuy soporta la nació, prenent peu del termini de la última guerra civil carlista, decretá la abolició dels furs de Euskaria en qual terrer s' havia sostingut part de dita guerra; y 'l mateix Gobern, presidit pel mateix funest quefe, decreta avuy concessions *d' ámplia autonomía* (aixís al menys éll las anomena) á lo colonia cubana, y per idénticas rahons: per haver estat ella, no ja sols lo teatre, sinó l' actor y tot de la mes sagnanta de las revolucions y de las guerras.

¿Ahont es la llógica?

Tenen rahó que 'ls hi sobra 'ls bascongats. Aixó sembla proclamar com á forsa de dret lo dret de la forsa: s' aboliren los furs éuskars perque cap forsa bruta, nacional ni extrangera 'ls amparava; se concedeix la autonomía á Cuba, perque hi ha qui ho exigeix ab lo puny clós. Y menos mal que aixís resulti; puig la preterició resultaría molt mes irritant á ser voluntaria,

com la tradicional y quixotesca hidalguía del temperament castellá vol aparentar.

La sagnant injusticia de tan odiosa inconseqüencia ha ferit en l' ánima al patriotisme de las regions cantábricas, fentne brollar planys mes d' ira que de condol, qual alcans no 's pot preveure ahont ha d' arribar. Ells no lamentan, nó, ni combaten que 's donga la autonomía á Cuba, ans al contrari ho aplaudeixen; peró que 's dongan també los furs y las llibertats á totas las regions espanyolas, que, ab lo mateix dret natural y ab molt superiors drets históríchs, ho requereixen; que s' equiparin al menys ab las condicions de la colonia sublevada las condicions de las regions sumisas y pacíficas, á fí de que ningú puga suposar que es la insurrecció l' únich medi verossimil d' obtenir lo que en justicia ellas demanan.

Inútil es dir que 'ns adherím de tot cor á tan noble campanya, qual finalitat consona ab las aspiracions de tota nostra vida. Peró trist es dirho: en poch hem d' ajudar als patriotas bascos y navarros. Catalunya encara jeu sota 'ls barrohers afalachs de la politiquería y de la centralisació espanyola; los nostres prohoms ne son los arcabots, vergonyants los uns, desvergonyits los altres. Als patriotas de per aquí nos toca encara fer de ploraneras, y res mes. Prediquém, prediquém, y 'ls fruyts de nostra propaganda s' assaboreixen sols en l' interior de las conciencias, peró sense trascendir encara á la conducta práctica dels nostres conciutadans. A la rassa catalana, avuy per avuy, en lo concert dels pobles civilisats, li correspón tot just lo predomini dels llims. ¡Alabat sia Deu!

Mes no s' espantin los valents éuskars; ja que ells senten córrer encare per son cos sanch de veras, de la que enrogeix las galtas ab los vius calors de la vergonya, empenyin y fora, que 'l porvenir es seu. Lo centralisme polítich espanyol té la base de fanch y 'l cap d' estopa: es com aquells ninots que espantan los aucells al mitj dels sembrats. Una empenta y prou; prescindint aixó sí en tot lo posible, de donar carácter polítich, federal, ni carlí, á sas justas reivindicacions, Un crit sols: ¡Viscan los furs!

Pera que traslluheixin ab alguna exactitut los nostres lectors quin es l' estat d' opinió en aquellas simpáticas regions del

Nort, traduhím á continuació un dels pochs articles que no s' han denunciat y que s' ha publicat en lo periódich de Vitoria *L' Alavés*, reflexo fiel d' altres que n' han donat á la estampa *L' Euskalduna*, de Bilbao, y altres periódichs regionals de Pamplona y San Sebastián.

¡Bascongats!

Germans: La més infamant ofensa, d' afront inesborrable nos va á ser inferida d' un moment al altre; aném á rebre en plena cara la mes asquerosa escupinada de la mes inmunda de las bocas.

Aquella autonomía que constituhía nostra manera d' ésser, de pensar y de viure y que 'ns fou arrebassada per vils canallas pretextant que al ferho infligian just cástich als autors d' una rebelió política; aquella autonomía va á ser concedida en sentit encara més ampli *(relato refero)* á una colonia espanyola, com premi als esforsos que ha fet *y continúa* fent pera proclamar sa independencia.

Basconia, que enviá sos tercis allá ahont Espanya 'ls necessitá, es indigna de conservar lo que de dret li perteneixía; qui ha consumit en sas lluytas en pro del separatisme las vidas de de tota la flor d' Espanya, la colonia que podiam anomenar lo sepulcre de la joventut espanyola, com en altre temps anomenaren los romans á Espanya sepulcre de las legions romanas, aqueixa colonia es digna de gosar d' una autonomía amplíssima!!!

SE VA Á CONCEDIR LA AUTONOMÍA Á CUBA...

Per molt grossas que siguin las lletras ab que semblant monstruositat s' escrigui no s' acaba de concebir aberració tan gran; y no es que nosaltres nos oposém á que 's concedeixi la autonomía á Cuba ni á tot lo globo terráqui, sino que no podém sufrir un minut més lo véurens privats de lo que es nostre, mentres ab llarguesa 's reparteix entre estranys.

Los mateixos que durant la última guerra civil amagavan sa por darrera de las bayonetas de xapelgorris y voluntaris de la Llibertat, que agotavan en llahor de sa bravura lo repertori d'alabansas,y que sense tan valiosa cooperació no haurian pogut trepitjar ni sisquera 'l pais basch; los mateixos que no vacilaren

en ferir per la espatlla, logrant lo triomf, á tots los bascongats liberals y carlistas; eixos son, eixos mateixos, los que acobardits devant unas quantas quadrillas de malfactors mitj dispersas (al dir d' aquells), van á regalar lo que á nosaltres trahidorament nos robaren.

¿Podrá ningú ja incorre en la vulgaritat de dir que 'ls carlistas tingueren la culpa de la supressió dels furs?

Aquetos goberns, compostos de vividors al dia, han fet ab la honra d' Espanya una pilota que, ha estat rodant entre 'ls peus dels polítichs dels Estats Units; pilota que al concedirse à Cuba la autonomía, tornará á Espanya plena de pols y tacada ab las insolencias de totas las antecambras de Washington.

La lley del més fort, que consagrá la expoliació inícua de que forem objecte, ha fet á Espanya cedirho tot en la cuestió de Cuba y considerarse vensuda en la contenda, s' adorni la derrota ab lo que s' adorni y 's digui lo que 's vulgui. A nosaltres, com profitosa ensenyansa, nos toca recordar aquells versos de Cano:

«¡Libertad, libertad, la quieres Roma?
»Pues eso no se pide, eso se toma.»

Ah! que 'ls Furs son cosa molt més séria y de més trascendencia que lo que alguns creuhen ó fingeixen creure.

Acabi per Deu l' egoisme; acabi la hipocressía; acabi 'l desitj de ferse grats als pinxos que forman l' obligat acompanyament d' intrusos; acabi tot anhel de lucre y de benefici personal, que totas aquéstas, cosas son que no deuhen tenir alberch en cap pit bascongat, puig que ab ellas jamay pot l' home ser grat als ulls de Deu, ni als del homes, ni tampoch als de sa propia conciencia.

Acabin, acabin igualment eixas grolleras moixigangas que tots los anys se representan en la capital de Guipúzcoa, devant d' extranjers més ó menos soberans, moixigangas en que 's profana lo mes sagrat de nostra historia, parodias de la jura dels Furs per los senyors de Vizcaya. La jura dels Furs es acte tan solempne pera un bascongat, que no deu presenciarse sino quan es necessari y veritat: fora d' aixó no pot produhir sinó fonda pena y mereixer condempnació; del mateix modo que un bon católich no podria assistir sense escándol grandíssim á un simu-

lacre de la consagració portat á etecte en una plassa pública pera divertir als heretjes.

Sí; los Furs no han passat á la Historia; la ferida oberta en lo pit de nostra mare Euskaria raja encara sanch; vint anys fá ¿qué son cuatre llustres en la vida d' un poble? Tots los dias plorém la perdua de nostras llibertats, que á cada pas las trobém de menos; encara se 'ns encen lo rostre al anomenar l' any 76 y encara las mares bascongadas ploran al despedir als quintos; ploran aquellas que entusiasmadas y contentas despedían als tersos, ploran; pero no ploran de tristesa, sinó de rabia.

Lo despreci á la vida es inherent al bascongat; la flama de sa honra no conseguirán apagarla ni la forsa ni 'ls anys.

Encara no es tart; contra las monyanyas de Basconia s' estrellaren romans y moros, castellans y francesos. ¡Paréu compte, butxins, que al Ebre hi cap molta sanch!

ENRICH ORTIZ DE ZÁRATE.

(De *El Alavés* de Vitoria.)

SECCIÓ POLÍTICA

Al arribar á Cadiz desde la Habana 'l marqués de Azpeitia, jefe del partit constitucional de l' Isla, com es costum en aquestos temps d' indiscusions y xerrameca va ser preguntat per un periodista madrileny respecte á tot quan succeheix á Cuba.

'L bon marqués, seguint la moda, va deixarse dirigir tota mena de preguntas, contestant de la manera que millor li acomodava, pero entre sas respostas ni ha una que, francament, nos ha fet gracia y que desitjariam que 's repetis en los *interviens* qu' avuy s' estilan perque al menos, ja que no altra cosa, nos hi fariam al llegirlos un bon tip de riurer.

Preguntat per las condicions del general Weyler, 'l marqués contestá que no era fort en qüestions militars pero que de tots modos li semblava que no era cap Napoleon.

¡Quina llástima que no hagués seguit aixis tota la conferencia!

Ja 'ns sembla llegir lo resultat d' una entrevista per aquest istil.

«¿Y be, quant li sembla que pot durar la guerra de Cuba?

«Home 'm sembla que no n' hi ha pas per tota la vida.

«Y dels negres, que me 'n diu?

«Que veig molt dificil que 's tornin blanchs are per are.

«Vol dir que 'n Máximo Gomez hi deixará 'ls ossos en aquesta campanya?

«Que vol que li digui; si dura vint anys mes la guerra, casi podria assegurarli. L' home ja es vell y á certa edat qualsevol cosa mata.

«Y del sistema de trotxas que opina vostè?

«Que tots los sistemas son bons quan van bé, veliaqui.

«No sab á que obeheix la táctica dels insurrectes al fugnir sempre devant de columnas importants y atacar en cambi á petitas guerrillas?

«Ab seguretat que 's deu á convenirloshi mes d' aquesta manera.

«Y de salud com 's va?

«Be, gracias á Deu, y vostá?

. . . . . .

—

Aquesta es l' hora que encare en Cánovas no s' ha atrevit á publicar las consabudas reformas.

No sembla sino que com 'ls pampa-figas de la quitxalla, li serveix per sempre pera conseguir alguna cosa.

Y mentrestant que 'ls milions 's gastin, que la sanch 's vessi y que Cuba 's perdi.

Sembla mentida que 'n aquestas circunstancias los homes d' Estat ó las caricaturas de dits homes, s' entretinguin jugant ab la vida dels espanyols com qui juga á cuyt.

* * *

Alguns periódichs madrilenys critican al ministre d' Hisenda lo celebérrim Navarro Reverter perque cada vegada que va al Palau pera despatxar sos assumptos ab la Reyna, 's queda á menjar á la Intendencia.

Donchs que 's creyan aquestos ficatatxas del periodisme madrileny.

¿Qué un home com en Navarro Reverter puja á ministre per estarse en dejur?

—

La miseria ha tornat á ensenyorearse d' algunas comarcas andalussas.

Pot estar content lo gobern espanyol y sos antecesors de ministeri.

Nos han indentat fins á lo increible; han agorrotat la industria, 'l comers, l' agricultura y la marina; han furtat los drets dels pobles que componen Espanya; nos han avergonyit als ulls d' Espanya; han atirat las guerras de Cuba y Filipinas ab mals goberns y ab empleats desconeixedors del seté manament; han posat la cultura y administració espanyola al niveil d' una tribu de Marruecos.

Falta no más coronar l' obra enjegantnos la fam com á últim cástich.

Poden estar satisfets de la seva obra.

Ells fan de pastor y 'l poble pastura.

* * *

Sembla que ha arribat l' hora de buscar una patrona nacional á qui solemnisar tots á la una.

¿No 'ls hi sembla be Santa Paciencia verge y martir?

—

En las eleccions del Foment de Barcelona s' hi ha ficat una vegada mes la politica canallesca y casiquista.

Es una verdadera desgracia. Apesar dels bons desitjos de moltissims socis del Foment, ab tot y 'l fastich qu' inspiran los eterns mangonejadors d' aquella casa (saltimbanquis que 's bellugan si 'ls estira 'l fil 'n Planas y Casals) á la majoria dels productors de Barcelona, han tornat á entronisarse en la Junta del Foment per obra y gracia de la politiqueria conservadora.

Ja sabém que la diferencia de vots fou escasisima; que 'ls verdaders productors es-

tavan en contra; que contava no mes ab l' apoyo del element oficial; que fins un ministre va perdrer cartas en l' assumpto; si ja ho sabém; 's tractava d' una verdadera batalla electoral y be havian de mourer tot lo tingiado com si 's tractés de falsificar los vots de l' urna, actas en blanch, etz., etz.

Darém lo pésam á la producció catalana en particular y á la del Estat espanyol en general.

Ab gent axis nombradas no 's va en lloch, com no siga á atrapar una acta de cu-n no.

¡Pobra industria y en quinas mans está 'l pandero!

Veigin no mes lo que s' indica en la Memoria que va llegirse:

«*Bien presentimos que se nos van á exigir grandes sacrificios; pero no hemos de exhalar una queja, si se acaba la horrible guerra, si vuelve al hogar la juventud que sacrifica á todas horas la vida por la patria.*»

Y si á causa d' aquestos grans sacrificis se paran algunas fábricas com es de temer, que 'n farém de la juventut que torni de la guerra?

¿Hont s' ocuparan los brassos, si avuy ja tants 'n sobran?

Qué 'ls llensarém á la miseria á fer costat als obrers d' Andalucia?

¡Oh! es molt bonich *sacrificarse* y *no exhalar una queja* quant 's te 'l renys cubert, quant no 's necessita travallar corporalment pera viurer, quant 'ls grans capitals permeten atrevesar mes bé ó mes malament los moments angustiosos.

Pero 'ls pobres que no tenen res mes que la setmanada, aquestas desgraciadas families que tenint algun fill á Cuba han vingut passant la pena negra, que farán quant 'ls torni invalit ó malalt, sense poguer guanyá las caixaladas, ab una crisis espantosa, ab fábricas paradas?

Es aquest lo premi que 's dará als que han vessat la sanch en defensa d' una Patria tan mesquina y desastrosa?

Penseuhi bé, senyors del Foment de Barcelona; penseusoshi be ab las consequencias que 'n poden sobrevindrer. No tot es 'l lucro personal, 'l de la fábrica nostra, hi ha algo mes que defensar y defensarho á mossegadas. Es 'l pa dels traballadors que no contan ab estalvis gayres grossos.

Ja que sols als pobres toca agafar las armas y perdrer la vida, al menys los richs travallin pera assegurarloshi una subsistencia honrada.

Sols aixis s' evitarian aquestas corrents tempestuosas y desenfrenadas que esclatan sovint entre l' esglay dels qui res mouhen pera evitarlas.

Sobre l' us de la llengua catalana (1)

A MON AMICH «CLARÍN» LO CRÍTICH MES SUGESTÍU D' ESPANYA

La lectura del discurs d' en Guimerá sobre la llengua catalana me desperta algunas reflexions, que per vía sugestiva y sens subjectar á cordill metodológich, inserto aquí.

No es cosa d' entrar en reflexions sobre la indisolubilitat entre

(1) Traduhim aquest article del «Diario Modelo», nou periodich que ha comensat á sortir á Barcelona, y l' article 'l firma un dels mes sabis catedratichs de la Universitat de Salamanca.

'l pensament y 'l llenguatje, millor que indisolubilitat, identitat, si s' enfonsa en aquest fet psicológich. Tampoch me cumpleix tractar de las ventatjas e inconvenients que portaría la adopció d' una llengua universal pera 'l cultiu de la ciencia, que brota de la realitat, subjecta per ahont vu gui á diferencias de lloch y temps. Me concreto aquí á la literatura.

La sinceritat es el primer deber de tot escriptor sério, dels que escriuhen perque han pensat, no dels que pensan pera escriure y deu ferho cada un, en quant li sia possible, en la llengua *en que pensa* y llengua *qae pensa* á la vegada, en la que es carn de sas ideas.

Parlant y escribint cada qual en sa llengua nos hem d' entendre millor al cap d' avall, perque 'ns entendrém en armonía y no en monotonía; en armonía que brota d' integració de diferencia, cumplerta per adoptació selectiva y lliure, y no en monotonía de batuta autoritaria.

Tot castellá, y anomeno aquí castellá al que pensa en la llengua de Castella, tot castellá d' esperit obert é inteligencia senyuda y franca, deu desitjar que 'ls catalans escriguin en catalá, perque produhintse mes com ells son, nos donarán mes, y obligantnos á esforsos pera entendrals nos arrancarán á las selicitacions de la peresa mental y del exclusivisme. Treuhen més un d'altre, dos pobles autónoms en absolut lliure cambi intelectual que sotmesos á una unitat centralisadora, vexatoria pera un y altre, encara en el cás en que sia un d' ells aparentment l' unificador y l' altre l' unificat. Y aquesta observació, de carácter general, no es impertinent al punt de que discurreixo, que es, en resolució, punt de proteccionisme ó lliure cambi.

Aborreixo las traduccions que 'm donan fetas, per bonas que sian, sempre que estigui á mon alcans la inteligencia del original, ab major ó menor esfors. Y en aixó de esfors es en lo que sobre tot fundo mon aborriment: vull esforsarme. Me vaig abstindre de llegir á Homero, al Dante, á Goethe, á Shakespear mentras no vaig poguer ferho en l' original, y d' eixa abstenció treya forsas pera estudiar sos idiomas.

Está clar que no tots están en disposició de posarse á apendre idiomas, ni hi ha ningú capás de saber tots els literaris d' alguna importancia, y está clar que es meritíssima y utilíssima, á la vegada que difícil, la tasca del traductor. Pero quan tinch que llegir á Tolstoi, Dostoyuski o Ibsen en traduccions, no se m' ocorre 'l lamentar que no hagin escrit en llengua comprensible pera mí, sino 'l no saber jo las llengüas en que han pensat y que 'ls hi han donat, mes que altra cosa, el peculiaríssim giro de son esperit.

Si 'l catalá escriu en castellá perdrá algo de sa ánima propia, y aixó que perdi es precisament lo que más nos interessa coneixer als no catalans, perque es l' actiu en ell y lo dormit en nosaltres. Arribará á escriurel ab correcció, com diu en Guimerá, pero «no conseguirá may do-

nar prou sinceritat y prou ayre de real naturalesa als seus periodos, perque la careta may tindrá 'ls moviments espontanis y la vida tota de la veritable cara». Los catalans que escriuhen en castellá trevallan en empobrirlo, mentres que si escrivissin en sa llengua y en ella los llegissim, trevallarian indirectament en enriquirlo, y nó perque 'l castellá preugués elements del catalá, sino perque 'l coneixement d' aquest idioma capacitaria als castellans que l' aprenguessin á descubrir ignorats elements de sa llengua propia.

Per ma part no sols prefereixo llegir alemany al castellá, italiá ó frances alemanesch que usan certs escriptors, sino que ho entench millor. Entench millor á Carlyle en son briós inglés, que no en una traducció castellana *literal* y servil que per aquí corra.

Crech que totas las castas tenen en el fondo las mateixas aptituts y orguens espirituals, pero en proporcions y combinacions distintas, lo mateix que en la vella divisió dels temperaments, valgui ella lo que valgués, s' afirmava que tots tenim sistemas nerviós, linfátich, sanguineo y biliós. Cada poble te uns orguens més desenrotllats que altras, y aquells li donan individualitat. Y una de las més sólidas labors de la educació d' un poble es cultivar els no desenrotllats, atrofiats, es á dir los que contenan la funció en potencia. Hi ha un fons de veritat en las llegendas del pare que abandonat ab lo nen de mamella en brassos lográ,á forsa de ternura, sugestió y energia volitiva treure llet dels mugrons de sos atrofiats pits. Y aquest es el camí pera integrarse, armonisarse, *humanisarse* en fi. Cultivantse aixís es com l' individuo s' enriqueix y complica, encastellantse en lo diferencial y cultivantho. A n'aquest enriquiment l' impulsa lo que s' anomená, no sens felicitat de frase, forsa de inercia.

Si llegim á un alemany en alemany, l' esforts per petit que sigui, pera la traducció mental, nos fa fixar en cosas que llegintho en castellá passariam per alt. Y tinguis en compte que 'n la traducció mental exísteix sempre un esfors, per molt familiarisats que estem ab un idioma estrany; ab la familiaritat creixent tendeix aquest esfors á sero, límit de las cantitats positivas, pero com la curva per mes que s' acosti á la recta, jamay l' alcansa.

He llegit hermosas composiciuns que forman la colecció titulada «Anant pel mon», de Russiñol, y hi ha colors en que m' hi he fixat per la detenció de la lectura á que m' obligava el tenir d' anarlo traduhint; hi ha epitetos y metáforas que hauria passat per alt á estar en castellá y en que m' hi hi ficsat per haver tingut de pararme á buscar son significat.

Un catalá que pensi en catalá y escrigui en castellá may fará mes que *traduhir* son pensament. Y ¿per que ell, l' autor, ha de traduhir al castellá millor que jo, lector, lo que en catalá pensá? Quan ensopegui ab una dificultat la saltará sense resóldrela; jo no la salto, me detinch,

perque, suposantlos igualment conciensuts, mes propens ha d' estar l' autor que 's traduheix á sacrificar quelcom de son intim modo d' ésser que 'l mer traductor á sacrificar quelcom del experit del próxim á qui traduheixi. No cap duptar de que l' homicidi es mes inmoral que 'l suicidi.

Convindria que 'ns detinguéssim en l' escrit de la llengua mateixa en que pensem, que 'ns la traduhíssim, y aixó no es paradoxa. Y de mi se dir que habituat á llegir traduhint d' idiomas estranys ha acabat per llegir lo de mon idioma propi, el castellá en que penso.

Ultimament m' he dedicat á llegir algunas obras catalanas y l' esfors de traducció m' ha fet penetrar un poquet, segons crech en certs replechs, en qualitats esbossadas, en aptituts de casta amagadas en els sins subconscients de la llengua mateixa, y aquesta penetració m' ha ajudat á veure 'l núcleo catalá en els catalans escriptors del castellá.

Se 'ns apareix d' ordinari l' esperit catalá als estranys d'ell, quelcom pagat á terra al modo del parsimoniós esperit de la escola escocessa, un bon sentit algo mesquí y prosaich y tirant á «sancho-pancesco». Recordém l' escocessisme y l' oportunisme d' un Balmes, la *moderació*, ratllana en pobresa, d' un Milá ó un Ixart, y per un costat el dogmatisme simplicista, pobre y petit, d' un Sardá y Salvany. Té raho en Guimerá: Pí y Margall, el m llor prosista en castellá que Catalunya pot presentar avuy entre 'ls vius, es «massa aixerrahit», cultiva una prosa lapidaria per lo precisa y lo seca y pobre. ¡Quánt mes rich es el catalá d' alguns escriptors catalans!

Veig molta analogía entre l' esperit catalá y l' escocés, analogía senyalada avans d' ara y que tractaré de desenrotllar y justificar algún día, si continúo ma inquisició aprop del esperit de las castas espanyolas. Veig escocessisme á Catalunya, pero fins avuy circunscripte al modo d' un Reid ó d' un Hamilton, que feren escola á Catalunya (y d' allí sortí Menéndez y Pelayo), aixís com Walter Scott tingué entussiastas admiradors, un d'ells en Milá. Peró hi ha un altre escocessisme, sota d'aquest, y es el d' un Burns y un Carlyle. Si, com crech, batega quelcom de l'ánima carlylesca en el fondo del catalá, aqueix quelcom sols en llengua catalana pot revelarse. Y aquesta revelació nos importa á tots, catalans y no catalans.

En bé y profit de tots devém, donchs, desitjar que 'ls catalans, com tots els homens, escriguin en la llengua en que pensan. Mentres la integració espiritual humana avansa, la favoreix més l' esfors per traduhir cada qual lo agé que pera traduhirse ún mateix en agé esperit.

Assegurava Clarín en una «Revista mínima» que no sent l' ánima del catalá, ánima en que creu y per aixó diu que *no sab* catalá. Y es natural, no cab sentir eixa ánima sense rascar primer el vestit en que s' embolica, sa llengua. Excitava en Clarín á l' Oller (de qui guardo, y permétimme aquest desahogo, un grat recort personal d' allá, de ma Viscaya) á que escrivís en castellá y contestava molt senyudament l' Oller «que es

impossible, que no estaria allí *tot ell.*» Y jó afegeixo que crech treurán els lectors castellans mes profit d' en Oller escribint aquest en catalá y traduhintlo, d'un modó ó d'altre, en Clarín, que tan excelents *traduccions* fa á son modo, que no traduhintse 'l mateix Oller al castellá.

Hi ha que demanar que escrigui cada qual lo que senti en la llengua en que ho sent, en obsequi á la armonía, al concert de tots, al més prompte adveniment d' un verdader llenguatje universal, que té de venir, y en obsequi ademes al foment dels incentius y estimulants de nostra energía traductora.

MIQUEL DE UNAMUNO.

Salamanca, Abril de 1896.

NOVAS

—Llegím en un colega de Barcelona:

«*La estátua de Pitarra.*—Avuy que 's tracta d' aixecar un monument á la memoria del malhaurat dramaturch catalá Frederich Soler (Pitarra), no está de més recordar la següent anécdota:

«Pitarra» abrigava la ilusió de que la prosperitat li dedicaría una estátua, y en certa ocasió digué, ab sa habitual gracia, devant de varis literats; «Tal vegada, passat lo temps, jo sigui dels que 's mullan cuan plou.»

Com ab aquest concepte expressaba Soler sos desitjos y esperansas, un dels interlocutors, portant més allá la conversa, s' atreví á plantejar la cuestió del lloch, en tot cas, deuria erigirse la somniada estátua. Allavors, lo propi «Pitarra», sempre ab son habitual humor, manifestá sa opinió de que sa efigie deuria erigirse á la plassa de la Igualtat. L' insigne poeta apoyava sa opinió en lo fet de trobarse prop del lloch indicat l' edifici en que un dia fou teatre del Odeón, en lo cual foren estrenats lo drama «Las joyas de la Roser» y la sarsuela «La Esquella Torratxa», y de trobarse situat, junt al expressat edifici, lo teatre Romea, en lo cual s' hi instalá 'l teatre Catalá, y en cual escenari tants llorers obtingué l' eminent y malhaurat dramaturch

Pero suposém que la comissió que entent en l' assumpto no 's donará per convensuda ab lo transcrit. S' han aferrat á que 'l monument deu aixecarse á la plassa del Teatro y ningú 'ls *fará baixar de son burro.*»

—S' ha publicat la nova edició de la «Gramática de la llengua catalana; segons los principis que informan la gramatica histórica, per Ignaci Ferrer y Carrió. Lo primer cuadern publicat conté lo referent á fonética y ortografía.

—Aviat s' imprimirá á expensas de un entussiasta regionalista pera repartir de franch per las escolas de Galicia, una petita *Antologia* dels

escriptors d' aquella regió, pera conseguir que 'ls noys aprenguin á llegir l' idioma gallego.

—Ab lo títol: «Catalans malcontents» escriu á un diari de Fransa son corresponsal en la nostra ciutat:

«Lo gobern acaba de destignar los membres de la comissió d' iniciativa dels participants espanyols á la Exposició Universal de París de 1900. Sia per intenció, sia per resultat d' un oblit inesplicable, ni un catalá figura en eixa comissió.... y en tant es més ofensiu y mal acertat que, sense discussió possible, en la Catalunya hi han reunits los millors y més poderosos elements de la industria nacional.

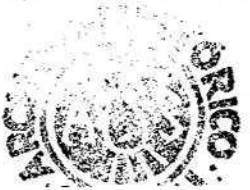
—La societat *Alkartasuna* de Bilbao, ha obert un concurs de lectura y conversació en llengua euskara, en lo que sols poden pendre part los noys de menos de quinze anys.

—Lo darrer número del butlletí *Paz y Tregua* corresponent al mes actual inserta la alocució que dirigeix als somatens lo nou comandant general don Pelay Fontseré y varias comunicacions del Capitá general senyor Despujol. Publica además una extensa ressenya de la revistá que passá al somatén de Tarrassa l' Exem. senyor Capitá general, las bases de la Germandat del Somatent de Pedralbes baix la advocació de Santa Eularia» y la relació de propostas de cabos y subcabos del somatén aprobadas darrerament per la primera autoritat militar del Principat. Per últim, en la secció de serveys dona compte dels més importants que ha portat á cap lo cos de Somatens durant lo mes anterior.

—Traduhím de *L' Aioli*:

«A Nisa se judica un gros procés, el dels fraus comesos en las darreras eleccions municipals. Hi han 82 processats ab 300 testimonis. No 'ns volém pas ficar en l' assumpto, peró lo que hem de fer constar es que tots los testimonis se hi han espressat en provensal nisart... Lo President—qui, per sort, es de la terra—ha hagut continuament de parlar y preguntar en llengua de Provenza. Es, donchs, necessari y mes que just que 'ls diputats del Mitgdia, fassin votar la lley reclamada per En Chopóli Guillibert, «de conferir, en lo Mitgdia las funcions de la justicia no mes als funcionaris prou conexents de la llengua d' Oc.»

—S' ha celebrat en el *Centre Catalanista de Gerona*, junta general ordinaria pera la renovació dels cárrechs de President, Conservador, Vocal segon, Bibliotecari y Secretari primer; siguent reelegits per majoria de vots als que venían desempenyantlos. Se doná compte pel Tresorer dels balans dels any que acaba de finir, resultant 6752'93 pessetas en concepte d' ingressos y 6677'98 pessetas en el de gastos. Los llibres adquirits ja per comprar ja donatius, s' elevan á cinquanta y pico. Durant l' any 1896 el Centre ha celebrat tres vetlladas, una conferencia, y realisat dos excursións, havent prés part en els demés actes realisats per la Unió.

—La Junta Directiva de la Lliga de Productors del Primcipat de Catalunya ha quedat constituhida pera 'l peresent any, en la forma següent:

President, don Joseph Zulueta; vice-president primer, don Francisco de P. Pons; vice-president segon, don Ignaci Girona; vocal-secretari primer, don Joseph Rimbau; vocal- secretari segon, don Lluis P. del Molino; vocal comptador, don Joan Costa; vocal-tresorer, on Rossendo Puig y Marqués; vocals sense cárrech, don Ferran Alsina, don Geroni Deniel, don Ignasi Ferrer, don Vicens E. Gassol. don Andreu Lopez, don Joaquim Pastells, don Francisco Riviere y dqn Manel Veiga.

—De «La Renaixenaa»; edició del passat dilluns.

«Ahir á la tarde 's celebrá la junta general reglamentaria del «Orfeó Catalá». Després d' aprobada l' acta de la darrera junta general, lo secretari senyor Ribalta llegí una ben escrita memoria ressenyant tots los actes realisats per l' Orfeó en l' últim exercici y posant de relleu l' estat flóreixent en que per tots conseptes se troba tant simpática Associació.

Acte seguit s' acordá per unanimitat nombrar socis honoraris al distingit arquitecte don Antoni Maria Gallissá y als reputats mestres senyors Nicolau y Pedrell com admiració á sos respectius mérits y en agrahiment á lo molt que dits senyors han fet per la prosperitat y lluhiment del Orfeó.

Després se procedí á la aprobació del estat de comptes, que posa manifest la bona situació económica del Orfeó y una entesa administració, per lo que fou molt felicitat lo tresorer don Tomás Millet.

En las eleccions pera la renovació de cárrechs resultá reelegit president don Joan Millet, y elegits secretari don Frederich Vinyas, y vocals don Pere Mascaró, don ramon Farrarons y don Andreu Serra.

Acabá la sessió ab un vot de gracias als Mestres y á la Junta Directiva, y cantant tots los concurrents, que eran en gran número, la preciosa cansó *Los Segadors* que promogué gran entussiasme, improvisant totseguit un concert intim en que alguns orfeonistas executaren un gran repertori de las més bonicas cansons populars de nostra terra. Quin hermós final aquést en que 's demostrá una vegada més la germanó que regna en aquella estimable Corporació.»

—L' acreditat establiment de *Perruqueria* instalat en lo carrer de Sant Quirse n.° 34 desde demá 1.er de Febrer, anirá á cárrech de nostre benvolgut amich don Pere Fontanet.

—Avuy acaba 'l plasso pera cambiar los efectes timbrats que deuhen retirarse de la venta.

—Tots los dias venim llegin en los periodichs, grans desembarchs de soldats malalts, ferits é inutils procedents de Cuba.

A duran gaire aquesta *sanch freda* de nostres gobernants, ja cal que 'ns preparém á veurer la desaparicio eterna de tots nostres pobres ger-

mans que allá á llunyas terras estant defensant la *integridad de la patria.*

Com se coneix que no 's tot hu *manar ó rebrer.*

—Avuy segons esta anunciat (si no s' ha de sospendrer per falta de número de consejals) 's reunirá en sessió pública e traordinaria nostre Excm. Ajuntament, pera práctica la rectificació del allistament dels minyons concurrents en aquesta ciutat al próxim Reemplás.

L' hora de la obertuna será á las 10 del mati.

—Segons llegim, han desaparescut de Figueras 62 minyons del cupo del actual Reemplás.

—Sembla que 'l Ajuntament de Barcelona esta prenen grans midas en previssió de las pesta Bubónica que tants estragos está causant en Bombay (India Inglesa.)

—Una brigada municipal está arreglant los *llastimosos* carrers d' aquesta ciutat.

—Aquesta nit 's posará en escena en lo teatre de la Associació de Catolichs, lo drama en 3 actes *Noble venjansa* y la pessa *Cara de Moro.*

Dimars próxim festa de la Purificació de nostra senyora, se celebrará en lo mateix teatre, una representació del drama *Incapacitat* y la pessa *L' últim inglés.*

—Toca ja á son fi la canalisació al llarch de la Rambla d' aquesta ciutat, pera poguerla regar en manguera al istil de Barcelona.

Un aplauso á la comissió organisadora.

—Ahir se celebráren funerals suntuosos en la iglesia de Sant Feliu per 'l etern descans del malaguanyat jove Anton Gorina Lacot, fill de nostre apreciat compatrici don Jaume Gorina.

—Pera fer cara á la gran crisis que atravessa la població obrera de Tarrasa, l' alcalde de dita ciutat don Joseph Ventalló y Vintró s' ha dirigit en una sentidissima alocució á sos conciutadans, proposantlos una suscripció que reditui 1.500 pessetas setmanals ab que poder mantenir, donantloshi feyna, á las duas centas familias que pel més baix se troban actualment en vaga. Calcula en 218 los principals contribuyent que podrian imposarse una cuota setmanal de tres pessetas en promedi, y en 1.700 las familias que tenen medis suficients que poden contribuihr á la bona obra ab mitja pesseta per setmana.

Se nombraría una junta central que, á proposta de las comissions de districte ó de barri, portaría á cap las milloras que més falta fan en aquella població, sia d' utilitat, sia d' ornamentació. Los obrers preferits foran los fills de Tarrasa ó 'ls que 'n foren vehins de més temps, sempre que estiguessen en veritable nececitat.

La alocució porta ja al peu l' encasillat pera que las personas entre las que 's reparteix puguin cooperar ja de moment á tan nobles propósits.

Aplaudim la actitut caritativa y patriótica del Sr. Ventalló y no duptem que 'ls Tarrasenchs sabrán correspondrer á tan lloables iniciativas, al obgecte d' atenuar la tremenda crissis per que atravesa la vehina Tarrasa.

Pero á nosaltres s' ens acut una observació que farem ab la franquesa acostumada.

No ni ha prou, al nostre entendrer, ab pregá á Santa Bárbara quan trona; es precis preveurer la tempestat y fer los medis pera que no 's desencadeni ab tota sa forsa analisár las causas que las produheixen las tremendas crissis qu' ens aclaparan (causas de tothom ben sapigudas) y atacarlas sense resels ni defelliment, ho considerem mes práctich que tots los plans económichs que pugan ferse y que per molt que logrin sols servíran pera entretenir la malaltia. S'ha d' anar dret á la arrel; y aixó no 's fá, no servint incondicionalment á las collas politicas aixís es capitaneigi en Romero com qualsevullga dels grans senyors qu' ab sos constants desacerts nos han portat la ruhina y la miseria de que tan amargament se lamenta 'l senyor Ventalló.

Per lo demés, sempre son d' aplaudir los actes de cristiana caritat.

ANUNCI OFICIAL

Banch de Sabadell

La Junta de Gobern d' aquesta Societat, en sessió de avuy, ha acordat senyalar lo dia 21 del próxim Febrer, hora de las 10 del matí y local del Banch, pera la celebració de la Junta general ordinaria, que prevé l' article 17 dels Estatuts socials.

Los senyors accionistas que hi desitjin concorrer, podrán efectuar lo dipósit de 20 accions, á lo menos, que se exigeix en lo article 16, durant los dias feyners del 8 al 13, abdos inclusius, del citat mes, de 4 á 5 de la tarde.

Y en cumpliment de lo establert per los articles 12 y 29 del Reglament general, se expedeix la present convocatoria pera coneixement dels interessats.

Sabadell 8 de Janer de 1896.—*Lo president accidental*, Pau Gambús.—P. A. de la J. de G., Joseph Cirera, *Secretari*.

Fayans Catalá

Fábrica de Cerámica Artistica

DE

M. BURGUÉS Y COMP.ª-Crehueta, 92-SABADELL

Imprempta y Encuadernacions de Pere Tagas, Carrer de Calderón, 36.—SABADELL